

KIEKYBINIO TYRIMO „SVEIKI ROMANTINIAI SANTYKIAI“ ATASKAITA

Autoriai: Dr. Giedrė Purvaneckienė, Jurgita Pečiūrienė

Projektas: Sveiki santykiai! Smurto romantiniuose santykiuose apraiškų atpažinimas“
(sutarties Nr. 1-SAAPA07698/2024)

Finansuoja:

Lietuvos Respublikos
socialinės apsaugos
ir darbo ministerija

Vilnius
2024 m.

Tyrimo metodologija

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti jaunimo požiūrį į smurtinį elgesį romantiniuose santykiuose, gebėjimą tokius santykius atpažinti ir nustatyti jų asmeninę smurto patirtį.

Tyrimo metodai – internetinė Lietuvos jaunuolių nuo 16 iki 22 metų, besimokančių ar studijuojančių, apklausa ir analizė.

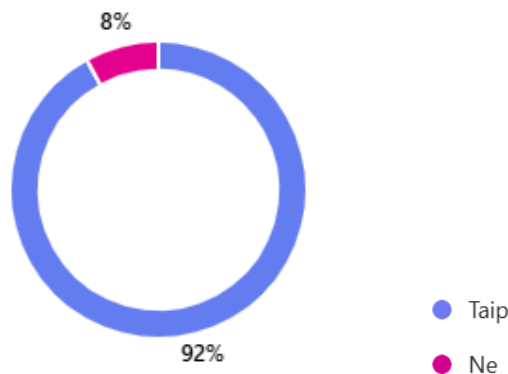
Apklausa: apklausą internetu 2024 metų gegužės mėn. 14 - 21 d. atliko tyrėjos su projekto partnerių pagalba. Apklausa buvo atlikta pagal G. Purvaneckienės, J. Pečiūrienės, I. Stonkuvienės ir R. Žiliukaitės sudarytą klausimyną.

Duomenų analizė: Duomenų analizei buvo naudojama SPSS programa.

Tyrimo rezultatai

Tiriamųjų socialinė demografinė charakteristika

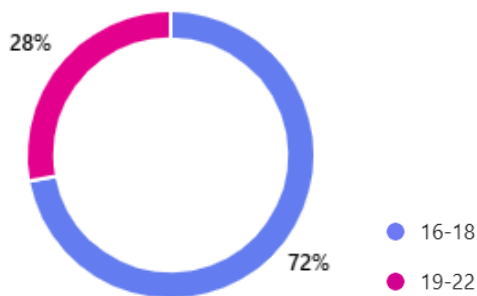
Iš viso atsiliepė 1894 dalyviai, 1735 (92%) sutiko užpildyti anketą (1 pav.).

1 pav. Tyrimo dalyviai

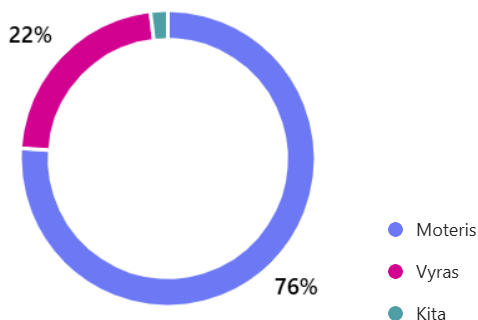
Toliau nagrinėsime 1735 dalyvių atsakymus. Jų sudėtis:

1. Amžius. Buvo išskirtos dvi amžiaus grupės: 16–18 m. ir 19–22 m. Tarp atsakiusių buvo 1256 (72 %) jaunuolių, priklausančių 16–18 m. amžiaus grupei, ir 486 (28 %) 19–22 m. amžiaus jaunuolių (2 pav.).

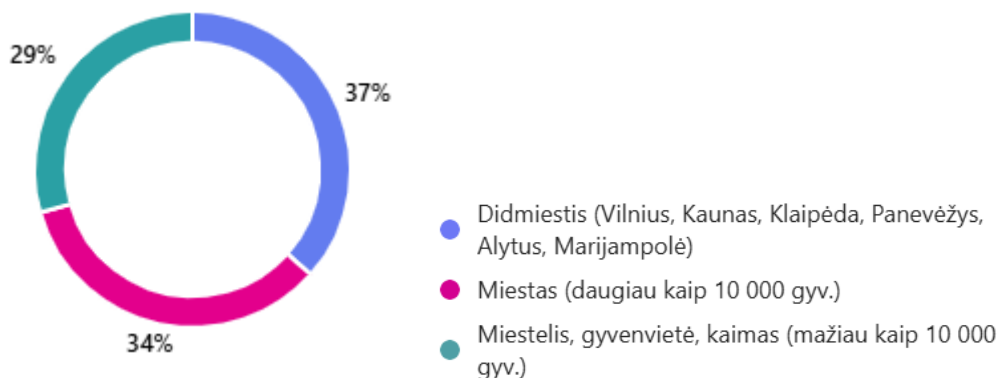
2 pav. Tyrimo dalyvių sudėtis pagal amžių.

2. Lytis. Tarp atsakiusių buvo 1323 (76 %) merginos, 381 (22 %) vaikinai ir 31 (2 %), kurie pasirinko „kita“ lytis (3 pav.). Kadangi apklausoje dalyvavo itin mažas skaičius jaunuolių, pažymėjusių „kita“ lytis, nėra galimybės jų skirstyti į grupes pagal mokymosi įstaigas, todėl jų atsakymai nebus detalai nagrinėjami.

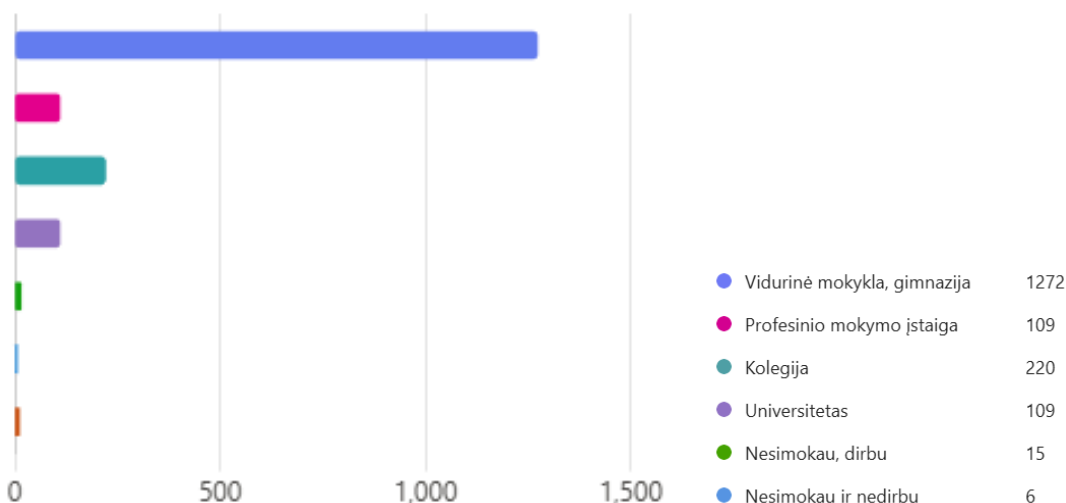
3 pav. Tyrimo dalyvių sudėtis pagal lytį

3. Gyvenimo vietovė. Pagal gyvenimo vietovę tiriamieji buvo pasiskirstę taip: didmiestyje gyvenančių jaunuolių skaičius (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje, Marijampolėje) – 634 (37 %), mieste (daugiau kaip 10 000 gyv.) – 591 (34 %) ir miestelyje (mažiau kaip 10 000 gyv.) – 510 (29 %) (4 pav.)

4 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal gyvenamą vietovę.

4. Švietimo įstaigos tipas. Į anketos klausimus atsakė 1275 (74 %) vidurinės mokyklos ir gimnazijos mokiniai, 109 (6 %) profesinės mokyklos moksleiviai, 221 (13 %) kolegijos studentas, 109 (6 %) universiteto studentai ir 21 (1 %) nesimokantys jaunuoliai (5 pav.).

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal švietimo įstaigas.

1 lentelėje pateiktas merginų ir vaikinių pasiskirstymas pagal mokymo įstaigas.

1 lentelė. Merginų ir vaikinių pasiskirstymas pagal mokymo įstaigas

Mokymo įstaiga	Merginos	Vaikinai
Vidurinė mokykla, gimnazija	968	285
Profesinio mokymo įstaiga	87	20
Kolegija	169	48
Universitetas	86	21
Nesimoko, dirba	10	4
Nesimoko ir nedirba	2	4

Šis tyrimas nėra reprezentatyvus nacionaliniu lygmeniu, kadangi atsakiusių į anketos klausimus pasiskirstymas pagal socialines demografines grupes labai nevienodas. Todėl buvo nutarta respondentų atsakymus nagrinėti pagal atskiras grupes, neanalizuojant bendrų rezultatų. Nesimokančių respondentų rezultatų nenagrinėjome, nes jų grupės per mažos, kad būtų galima vertinti jų atsakymų reikšmes, vesti procentines išraiškas, apibendrinančias jų požiūrį į smurtinį elgesį romantiniuose santykiuose, gebėjimą tokius santykius atpažinti ir jų asmeninę smurto patirtį. Patikimiausi apklausos metu išgauti duomenys yra vidurinėse mokyklose ir gimnazijose besimokančių merginų, kadangi atliekant apklausą sulauktas itin reikšmingas kiekis jų atsakymų ir šiai grupei priklausančios respondentės apytikriai tolygiai pasiskirsčiusios pagal gyvenamąją vietovę.

Tyrimo rezultatų analizė

Respondentų pasiskirstymas pagal demografines grupes apsprendžia jų analizę. Kadangi socialinių grupių (besimokančiųjų mokyklose ir gimnazijose, profesinio mokymo įstaigose, kolegijose ir universitetuose) apimtis labai netolygiai pasiskirsčiusi, bus atlikti atskiri skaičiavimai pagal kiekvieną grupę. Įvertinus tai, kad respondentų, priklausančių skirtingoms socialinėms grupėms, pasiskirstymas pagal lytį taip pat labai nevienodas, jie bus paskirstyti pagal lytį kiekvienos grupės viduje. Tokiu būdu išskyrėme 8 socialines besimokančių grupes:

- mokyklų ir gimnazijų mokinės
- mokyklų ir gimnazijų mokiniai
- besimokančios profesinio mokymo įstaigose merginos
- besimokantys profesinio mokymo įstaigose vaikinai
- kolegijų studentės
- kolegijų studentai
- universitetų studentės
- universitetų studentai.

Kitos lyties jaunų žmonių grupės atsakymus analizavome tik atskirai kai kuriais atvejais: jų grupė per maža, kad būtų galima skaidyti pagal mokymosi įstaigas. Nesimokančių, tačiau dirbančių, ir nesimokančių bei nedirbančių jaunų žmonių atsakymai nebus nagrinėjami, kadangi apklausoje dalyvavo itin nereikšmingas skaičius respondentų, priklausančių šioms grupėms. Analizei pagal gyvenimo vietą atrinkome tik besimokančiuosius (-iąsias) mokyklose ir gimnazijose, kadangi tik jų atsakymų skaičius yra pakankamas skaidyti į tris grupes pagal gyvenamą vietovę. Analizei pagal amžių merginų ir vaikinų pagal mokymosi vietas neišskyrėme. Skirtumui tarp skirtingų miestų ar amžiaus grupių statistiniam reikšmingumui nustatyti naudojome chi-kvadratu kriterijų.

Fizinio smurto ir seksualinės prievartos patyrimas

Kadangi tyrimas nėra reprezentatyvus, šioje ataskaitoje pateikiami duomenys tik pagrindžia prielaidą, kad Lietuvos jaunimas patiria fizinį smurtą ir seksualinę prievartą tiek, kiek leidžia šio tyrimo apimtis. Pateikiamais skaičiais negalima remtis nei kai kalbame apie visą Lietuvos jaunimą, nei kai kalbame apie atskiras smurto ar prievartos apraiškas, nei apie skirtumus tarp jaunimo grupių, nes pernelyg skiriasi grupių dydžiai. Tačiau siekiant iliustruoti galimą situaciją, pateikiame šio tyrimo respondentų rezultatus (2 ir 3 lentelės). Šiuos klausimus uždavėme siekiant nustatyti nesaugiausias vietas, kuriose dažniausiai jaunuoliai (-ės) patiria fizinį smurtą (2 lentelė), ir asmenis, nuo kurių jaunuoliai (-ės) patiria seksualinę prievartą (3 lentelė).

2 lentelė. Tyrimo respondentų fizinio smurto patyrimo aplinkybės

Fizinio smurto patyrimo aplinkybės	Respondentai, %
Mokymo ar kitoje ugdymo įstaigoje	14,3
Bare, klube ar kitoje pasilinksminimo vietoje	4,9
Tėvų ar globėjų šeimoje	18,8
Gatvėje	8,4
Kita	1,1
<i>Niekada nepatyrė fizinio smurto</i>	52,5

Matome, kad tarp šio tyrimo respondentų niekada fizinio smurto nepatyrė tik kiek daugiau nei pusė. Tai rodo aukštą smurto paplitimą mūsų visuomenėje. Taip pat matome, kad didžiausia tikimybė patirti smurtą yra tėvų namuose (18,8 %) ir mokymo bei ugdymo

įstaigose (14,3 %). Taigi, pavojingiausia vieta fizinio smurto požiūriu yra tėvų ar globėjų namai.

3 lentelė. Nuo ko respondentai yra patyrę seksualinį smurtą

Nuo ko respondentai patyrė seksualinę prievartą	Respondentai, %
<i>Niekada nepatyrė seksualinės prievartos</i>	64,6
Draugų, pažįstamų	12,3
Nepažįstamų žmonių	9,4
Šeimos narių	2,7
Giminių, artimųjų	3,7
Bendramokšlių	4,4
Mokytojų ar dėstytojų	1,5
Trenerių ar kitų ugdymo vadovų	1,5

Remiantis respondentų atsakymais nustatyta, kad du trečdaliai jų nėra patyrę seksualinės prievartos, tačiau visgi pažymėtina ir tai, kad net trečdalis jaunuolių yra susidūrę su seksualine prievarta (3 lentelė). Remiantis tyrimo duomenimis, didžiausia tikimybė patirti seksualinę prievartą yra nuo draugų ir pažįstamų (12,3 %), o taip pat ir nepažįstamų žmonių (9,4 %).

Panagrinėkime įvairiose mokymo įstaigose besimokančių respondenčių merginų (4 lentelė) ir respondentų vaikinių (5 lentelė) fizinio smurto patirtį ir seksualinės prievartos patirtį (6, 7 lentelės).

4 lentelė. Įvairiose mokymo įstaigose besimokančių merginų fizinio smurto patyrimo aplinkybės, %

Fizinio smurto patyrimo aplinkybės	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Mokymo ar kitoje ugdymo įstaigoje	16,1	18,4	20,1	18,6
Bare, klube ar kitoje pasilinksminimo vietoje	4,9	6,9	8,9	12,8
Tėvų ar globėjų šeimoje	20,9	13,8	29	31,4
Gatvėje	10,2	13,8	10,1	4,7
Kita	1,2	1,1	1,8	-
<i>Niekada nepatyrė fizinio smurto</i>	<i>64,9</i>	<i>65,5</i>	<i>56,8</i>	<i>54,7</i>

5 lentelė. Įvairiose mokymo įstaigose besimokančių vaikinių fizinio smurto patyrimo aplinkybės, %

Fizinio smurto patyrimo aplinkybės	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Mokymo ar kitoje ugdymo įstaigoje	15,8	25	25	19
Bare, klube ar kitoje pasilinksminimo vietoje	3,5	10	8,3	4,8
Tėvų ar globėjų šeimoje	20,8	30	35,4	33,3
Gatvėje	9,5	15	12,5	9,5
Kita	1,4	5	2,1	-
<i>Niekada nepatyrė fizinio smurto</i>	<i>62,3</i>	<i>65</i>	<i>50</i>	<i>47,6</i>

Apie du trečdaliai vidurinėje mokykloje ar gimnazijoje bei profesinio mokymo įstaigose besimokančių merginų ir vaikinių niekada nepatyrė fizinio smurto. Ir čia skirtumo tarp merginų ir vaikinių nėra. Kolegijose ir universitete besimokančių merginų ir vaikinių smurto patirtis kiek didesnė, bet tas gali būti dėl to, kad jie vyresni, be to ir smurtą prieš vaikus draudžiantis įstatymas įsigaliojo 2017 m. Kaip jau buvo minėta, nesaugiausias vietas, kuriose dažniausiai patiriamas fizinis smurtas, yra tėvų bei globėjų namai ir mokymosi įstaigos. Vertinant smurto patyrimo mastus mokymosi įstaigose, tai mažiausiai fizinio smurto patiriama mokykloje ar gimnazijoje, tačiau profesinėje mokykloje, kolegijoje ar universitete jo patiria daugiau besimokančiųjų, nepriklausomai nuo lyties. Kalbant apie kitos lyties jaunuolius, tai net trys ketvirtadaliai iš jų nėra patyrę fizinį smurtą, kai merginų ir vaikinių grupė, nepatyrusi smurto, yra mažesnė (du trečdaliai). Dėl per mažo iš respondentų, priklausančių kitos lyties grupei, gautų atsakymų skaičiaus daryti išvadų negalime, bet galime teigti, kad daryti prielaidą, jog kitos lyties jaunuoliai dažniau patiria fizinį smurtą, būtų klaidinga.

6 lentelė. Nuo ko įvairiose mokymo įstaigose besimokančios merginos yra patyrusios seksualinę prievartą, %

Nuo ko patyrė seksualinę prievartą	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
<i>Niekada nepatyrė seksualinės prievartos</i>	<i>70,9</i>	<i>62,1</i>	<i>72,8</i>	<i>75,6</i>
Draugų, pažįstamų	16,2	14,9	12,4	14
Nepažįstamų žmonių	11,4	20,7	13,6	12,8
Šeimos narių	2,1	6,9	1,2	5,8
Giminių, artimųjų	4,3	6,9	5,9	1,2
Bendramokslių	4,9	4,6	3,6	3,5
Mokytojų ar dėstytojų	1,5	1,1	-	-

Trenerių ar kitų ugdymo vadovų	1,4	1,1	1,8	1,2
--------------------------------	-----	-----	-----	-----

7 lentelė. Nuo ko įvairiose mokymo įstaigose besimokantys vaikinai yra patyrę seksualinę prievartą, %

Nuo ko patyrė seksualinę prievartą	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
<i>Niekada nepatyrė seksualinės prievartos</i>	86,7	85	83,3	95,2
Draugų, pažįstamų	7,7	10	12,5	-
Nepažįstamų žmonių	4,6	5	2,1	-
Šeimos narių	3,9	-	8,3	-
Giminių, artimųjų	2,5	-	6,3	-
Bendramokslių	4,9	-	10,4	-
Mokytojų ar dėstytojų	2,1	-	4,2	4,8
Trenerių ar kitų ugdymo vadovų	1,8	-	2,1	-

Seksualinę prievartą merginos patiria dažniau nei vaikinai. Lyginant besimokančių vidurinėse mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių seksualinės prievartos patyrimą, matome, kad tokios prievartos nepatyrė 70,9 % merginų ir 86,7 % vaikinių. Taigi, skirtumas beveik 16 %. Merginos dažniausiai patiria draugų ir pažįstamų bei nepažįstamų žmonių, o vaikinai – draugų, pažįstamų ir bendramokslių seksualinę prievartą. Tik šiek tiek daugiau nei pusė (54,5 %) kitos lyties jaunuolių niekada nepatyrė seksualinės prievartos. Taigi šiuo atveju galime daryti prielaidą, kad kitos lyties atstovai žymiai dažniau patiria seksualinę prievartą nei merginos ir vaikinai.

Priimtinas ir nepriimtinas elgesys

Respondentams įvertinti buvo pateikti teiginiai apie (ne)priimtina elgesį romantiniuose santykiuose, t. y. elgesį, kuris sudaro prielaidas smurto apraiškoms. Jų atsakymai pateikti 8 ir 9 lentelėse.

8 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie (ne)priimtina elgesį, visiškai sutinka ir sutinka, %

Priimtinas elgesys	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Jei vaikinai ragina merginą su juo lytiškai santykiauti, kai jie draugauja	18,9	25,3	23,1	20,9
Jei vaikinai (mergina) smurtauja prieš savo partnerę (-į), jei ši (-is) buvo jam (-ai) neištikima (-as)	4,5	19,5	1,2	4,7

Galima apšaukti savo partnerę (-į), jei ji (-is) nuolat ginčijasi, kabinėjasi ar nepagarbiai elgiasi	28,9	48,3	24,9	22,1
Partnerė (-is) gali nurodyti, kur kitam partneriui (-iui) galima eiti, lankytis	13,4	26,4	9,5	9,3
Tikrinti savo partnerio (-ės) telefoną	20,5	31	10,7	8,1

9 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie (ne)priimtina elgesį, visiškai sutinka ir sutinka, %

Priimtinas elgesys	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Jei vaikinai ragina merginą su juo lytiškai santykiuoti, kai jie draugauja	16,8	30	31,3	33,3
Jei vaikinai (mergina) smurtauja prieš savo partnerę (-į), jei ši (-is) buvo jam (-ai) neištikima (-as)	6,7	25	-	9,6
Galima apšaukti savo partnerę (-į), jei ji (-is) nuolat ginčijasi, kabinėjasi ar nepagarbiai elgiasi	33,7	35	35,4	33,4
Partnerė (-is) gali nurodyti, kur kitam partneriui (-iui) galima eiti, lankytis	13,7	35	22,9	14,3
Tikrinti savo partnerės (-io) telefoną	21,4	55	16,7	9,6

Dauguma besimokančio jaunimo nepitaria aukščiau išvardytiems elgesio ypatyboms, tačiau daliai jie atrodo priimtini. Daugiausiai respondentų mano, kad galima apšaukti savo partnerę (-į), jei ji(s) nuolat ginčijasi, kabinėjasi ar nepagarbiai elgiasi. Tai atrodo priimtina šiek tiek daugiau nei trečdaliui vaikinių ir apie ketvirtadaliui merginų, išskyrus profesinio mokymo įstaigų mokinės, iš kurių beveik pusė tokį elgesį vertina kaip deramą. Čia reikia pastebėti, kad profesinio mokymo įstaigų mokiniai – ir merginos, ir vaikinai – 8 ir 9 lentelėse išvardytus elgesio ypatumus dažniau vertina kaip priimtinius nei kitų švietimo įstaigų grupių atstovai. Besimokantys kolegijose ar universitetuose vaikinai dažniau nei mokiniai galvoja, kad priimtina, jei vaikinai ragina merginą su juo lytiškai santykiuoti, kai jie draugauja.

Palyginimui, kaip tokį elgesį vertina skirtingose vietose (didmiestyje, mieste ir miestelyje) gyvenantys ir besimokantys mokyklose bei gimnazijose, išskyrėme merginas ir vaikus, kurie

bent vieną iš išvardytų elgesio ypatumų laikė priimtina (10 lentelė). Palyginimą šiuo duomenų pjūviu nuspręsta atlikti, kadangi dauguma respondentų nepritarė didžiajai daliai išvardintų elgesio apraiškų.

10 lentelė. Besimokančių mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių, gyvenančių didmiesčiuose, miestuose ir miesteliuose, nuomonė apie (ne)priimtina elgesį romantiniuose santykiuose, %

	Lytis	Didmiestis	Miestas	Miestelis
Sutinka su bent vienu teiginiu, kad toks elgesys priimtinas	Merginos	48,9	52,6	45,7
	Vaikinai	56,6	44,7	48,5

Matome, kad galintį sudaryti prielaidas smurtui elgesį priimtina dažniausiai laiko mieste gyvenančios merginos ir didmiesčio vaikinai, tačiau šie skirtumai nėra statistiškai reikšmingi (10 lentelė).

Respondentų atsakymai apie galintį sudaryti prielaidas smurtui elgesį pagal amžiaus grupes pateikti 11 lentelėje. Čia taip pat išskyrėme tas merginas ir vaikus, kurie bent vieną iš išvardytų elgesio bruožų laikė priimtina.

11 lentelė. Skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių nuomonė apie (ne)priimtina elgesį romantiniuose santykiuose, %

	Lytis	16–18 m.	19–22 m.
Sutinka su bent vienu teiginiu, kad toks elgesys priimtinas	Merginos	51,7	42,1
	Vaikinai	51,3	54,0

Matome, kad skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių atsakymai skiriasi. Daugiau kaip pusė abiejų amžiaus grupių vaikinams bent vienas smurtui prielaidas sudarantis elgesio bruožas yra priimtinas, tuo tarpu merginų atsakymai skiriasi. Daugiau kaip pusė jaunesnių, 16–18 m. amžiaus, merginų bent vieną iš tokio elgesio apraiškų laiko priimtina, tuo tarpu taip galvoja tik 42,1 % vyresnių merginų. Ir **šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas.**

Pritarimas ar nepritarimas stereotipams

Smurto apraiškas romantiniuose santykiuose gali apspręsti stereotipų laikymasis, todėl respondentams buvo pateikti stereotipiniai teiginiai apie romantinius santykius, ir buvo prašoma nurodyti, su kuriais jie sutinka. Rezultatai pateikti 12 ir 13 lentelėse.

12 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų (ne)pritarimas stereotipams, visiškai sutinka ir sutinka, %

Stereotipas	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Kai mergina sako „ne“, dažnai tai reiškia „taip“	9,4	27,6	10,7	4,7
Jei vaikinai (mergina) labai pavydi savo partnerės (-io), tai reiškia, kad ji (-is) jam (-ai) tikrai rūpi	41,1	70,1	30,8	17,4
Tiek merginos, tiek vaikinai yra vienodai linkę smurtauti prieš savo partnerį (-ę)	29,5	27,6	32	25,6
Dažnai merginos yra pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas naudoja smurtą	3,8	14,9	2,4	4,7
Dažnai merginos išprovokuoja vaikinių seksualinę agresiją savo apranga	16,6	34,5	18,3	8,1
Merginos nekaltus juokelius ar žaidimus linkusios iškart vadinti seksualiniu priekabiavimu	19,2	20,7	16	9,3

13 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių (ne)pritarimas stereotipams, visiškai sutinka ir sutinka, %

Stereotipas	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Kai mergina sako „ne“, dažnai tai reiškia „taip“	11,3	45	8,4	14,3
Jei vaikinai (mergina) labai pavydi savo partnerės (io), tai reiškia, kad ji(s) jam (-ai) tikrai rūpi	35,5	95	29,2	28,6
Tiek merginos, tiek vaikinai yra vienodai linkę smurtauti prieš savo partnerį (-ę)	35,1	25	27,1	33,3
Dažnai merginos yra pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas naudoja smurtą	5,6	25	-	9,5
Dažnai merginos išprovokuoja vaikinių seksualinę agresiją savo apranga	14,4	35	14,6	19,1
Merginos nekaltus juokelius ar žaidimus linkusios iškart vadinti seksualiniu priekabiavimu	16,8	40	14,6	9,6

Merginos ir vaikinai dažnai pasiduoda stereotipams. Labiausiai tarp jaunimo paplitęs stereotipas „Jei vaikinai (mergina) labai pavydi savo partnerės (-io), tai reiškia, kad ji(s) jam (-ai) tikrai rūpi“. Su tuo sutinka 41,1 % besimokančių vidurinėje mokykloje ar gimnazijoje merginų ir 35,1 % vaikinių (šios grupės didžiausios, todėl rezultatai patikimiausi). Net 95 % besimokančių profesinio mokymo įstaigose vaikinių ir 70,1 % merginų laikosi šio stereotipo. Čia reikia pastebėti, kad didžiausi procentai pritariančių daugumai stereotipų yra būtent tarp besimokančių profesinio mokymo įstaigose merginų ir vaikinių.

Jaunimas labiausiai atsparus stereotipui, kad dažnai merginos yra pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas naudoja smurtą. Tarp besimokančių vidurinėse mokyklose ar gimnazijose merginų taip galvoja tik 3,8 % (ir 5,6 % vaikinių). Tarp besimokančių kolegijose vaikinių taip galvojančių iš viso nėra. Galima manyti, kad paskutiniųjų metų švietimas ir mokymai smurto tematika padarė teigiamą įtaką, atsikratant šio stereotipo. Todėl reikėtų stiprinti švietimą visų stereotipų daromos žalos klausimais.

Palyginimui, kaip stereotipams pritaria gyvenantys skirtingose vietose (didmiestyje, mieste ir miestelyje) mokiniai, taip pat išskyrėme tas merginas ir vaikus, kurie sutiko bent su vienu iš pateiktų stereotipinių teiginių (14 lentelė). Palyginimą šiuo duomenų pjūviu nuspręsta atlikti, kadangi dauguma respondentų nepritarė didžiajai daliai išvardintų stereotipinių teiginių.

14 lentelė. Besimokančių vidurinėse mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių pritarimas stereotipams priklausomai nuo gyvenimo vietos, %

	Lytis	Didmiestis	Miestas	Miestelis
Sutinka su bent vienu stereotipiniu teiginiu	Merginos	64,4	68,4	68,0
	Vaikinai	60,2	63,1	70,7

Nėra skirtumų tarp skirtingo dydžio miestuose gyvenančių merginų pritarimo stereotipams, galintiems paskatinti smurtinius santykius. Tuo tarpu atrodytų, kad kuo didesniame mieste gyvena, tuo mažiau vaikinai pritaria tiems stereotipams, tačiau skirtumai nedideli, ir nėra statistiškai reikšmingi.

Respondentų atsakymai apie galinčius paskatinti smurtinį elgesį stereotipus pagal amžiaus grupes pateikti 15 lentelėje. Čia taip pat išskyrėme tas merginas ir vaikus, kurie pritarė bent vienam stereotipui.

15 lentelė. Skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių pritarimas stereotipams, %

	Lytis	16 - 18	19 - 22
Pritaria bent vienam stereotipiniam teiginiui	Merginos	69,1	60,4
	Vaikinai	66,9	61,1

Daugiau jaunesnių (16–18 m.) nei vyresnių (19–22 m.) merginų ir vaikinių pritaria bent vienam iš stereotipinių teiginių, tačiau **skirtumas statistiškai reikšmingas tik tarp merginų.**

Vyrų smurto prieš moteris priežastys

Statistika rodo, kad vyrai žymiai dažniau smurtauja prieš moteris nei atvirkščiai (apie 80 % nukentėjusių nuo smurto artimoje aplinkoje būna moterys, o daugiau kaip 85 % smurtautojų – vyrai (Oficialiosios statistikos portalas, 2023). Todėl norėjome sužinoti, kokias vyrų smurto prieš moteris pastebi ir mato jauni žmonės. Merginų ir vaikinių nuomonė pateikta 16 ir 17 lentelėse.

16 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie priežastis, dėl kurių vyrai smurtauja prieš moteris, %

Vyrai smurtauja prieš moteris	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Iš pavydo	51,8	48,3	47,3	53,1
Nes nori jas kontroliuoti, valdyti	84,1	60,9	85,5	93,8
Nes būna paveikti alkoholio, narkotikų	88,5	75,9	90,9	84,0
Nes laiko save viršesniais už moteris	83,5	48,3	79,4	91,4
Nes negali suvaldyti savo seksualinių potraukių	62,5	47,1	55,2	61,7
Dėl įgimtos agresijos	44,6	37,9	39,4	19,8
Nežinau kodėl	1,9	10,3	1,2	1,2

17 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie priežastis, dėl kurių vyrai smurtauja prieš moteris, %

Vyrai smurtauja prieš moteris	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Iš pavydo	52,2	26,3	58,7	42,9
Nes nori jas kontroliuoti, valdyti	82,7	63,2	89,1	85,7
Nes būna paveikti alkoholio, narkotikų	87,4	78,9	89,1	81
Nes laiko save viršesniais už moteris	86,3	78,9	82,6	76,2
Nes negali suvaldyti savo seksualinių potraukių	65,8	36,8	58,7	52,4
Dėl įgimtos agresijos	45	52,6	58,7	23,8
Nežinau kodėl	3,2	5,3	2,2	-

Ir merginos, ir vaikinai mato tris pagrindines priežastis, kodėl vyrai smurtauja prieš moteris: nes nori jas kontroliuoti, nes laiko save viršesniais už moteris ir nes būna paveikti alkoholio, narkotikų. Tą nurodė absoliuti dauguma respondentų. Pirmosios dvi priežastys nurodytos teisingai, tačiau alkoholio ir narkotikų poveikis yra ne priežastys, o aplinkybės, kurios skatina smurtą. Nors žymiai mažiau jaunų žmonių nurodė kitas priežastis (pavydą, įgimtą agresiją, seksualinių potraukių nesuvaldymą), tačiau vis dėlto tokie dalykai pernelyg sureikšminami – kai kurių mokymo įstaigų daugiau kaip pusė merginų ar vaikinių išskyrė šias priežastis.

Nepageidaujamos situacijos romantiniuose santykiuose dėl valdžios ir kontrolės

Respondentų klausėme, ar romantiniuose santykiuose jie yra patekę į situacijas (ir kokias), kai partnerė (-is) naudoja per daug valdžios ir kontrolės. Jų atsakymai pateikti 18 ir 19 lentelėse.

18 lentelė. Besimokančios įvairiose mokymo įstaigose merginos, patekę į nepageidaujamas situacijas su savo partneriu (-e) romantiniuose santykiuose, %

Romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn.:	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Turėjo partneriui (-ei) atsiskaityti, kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	32,1	29,9	38,5	34,9
Bijojo savo partnerio (-ės)	7,5	9,2	7,1	7,0
Partneris (-ė) priėmė visus sprendimus	8,8	13,8	8,9	4,7
Partnerio (-ės) nuomonė ir pasiekimai buvo svarbesni nei jos	16,7	12,6	17,8	16,3
Neleido turėti pomėgių ir būti savimi	7,1	8,0	7,1	5,8
Partneris (-ė) dėl visko kaltindavo ją	12,1	16,1	17,8	9,3
Partneris (-ė) draudė susitikti su draugais ar kitaip ribojo su kuo gali bendrauti	11,2	16,1	11,8	10,5
Partneris (-ė) kontroliavo, kaip turi atrodyti ir ką gali rengtis	8,3	14,9	10,1	4,7

19 lentelė. Besimokantys įvairiose mokymo įstaigose vaikinai, patekę į nepageidaujamas situacijas su savo partneriu (-e) romantiniuose santykiuose, %

Romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn.:	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Turėjo partnerei (-iui) atsiskaityti, kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	29,5	40	37,5	42,9
Bijojo savo partnerės (-io)	9,8	15	12,5	9,5
Partnerė (-is) priėmė visus sprendimus	9,1	30	2,1	9,5
Partnerės (-io) nuomonė ir pasiekimai buvo svarbesni nei jo	14,7	40	10,4	14,3
Neleido turėti pomėgių ir būti savimi	6	30	6,3	9,5
Partnerė (-is) dėl visko kaltindavo jį	13,3	30	8,3	14,3
Partnerė (-is) draudė susitikti su draugais ar kitaip riboja su kuo gali bendrauti	9,8	20	10,4	9,5
Partnerė (-is) kontroliavo, kaip turi atrodyti ir ką gali rengtis	9,5	20	12,5	9,5

Respondentų atsakymai rodo, kad jie gana dažnai patenka į tokias situacijas, kai jų partneriai bando juos valdyti ir kontroliuoti. Dažniausiai pasitaikanti forma – kai partnerė (-is) reikalauja atsiskaityti, kur kita(s) eina, su kuo susitinka, ką veikia. Labiausiai šią kontrolę jaučia merginos, besimokančios kolegijoje, ir vaikinai, besimokantys profesinio mokymo įstaigose ir universitetuose. Antra iš labiausiai nepageidaujamų situacijų tiek merginoms, tiek vaikams – kai partnerės (-io) nuomonė ir pasiekimai yra svarbesni už jo(s). Labiau už besimokančius kitose mokymo įstaigose partnerio valdžios ir kontrolės apraiškas jautė besimokančios (-tys) profesinio mokymo įstaigose, ypač vaikinai. Iš jų net 40 % turėjo atsiskaityti partnerei (-iui) už tai, kur eina, su kuo susitinka, ką veikia, o taip pat jautė, kad partnerės (-io) nuomonė ir pasiekimai svarbesni nei jo. Gali būti, kad šių vaikų partnerės (-iai) mokosi aukštesnio prestižo mokymo įstaigose, todėl jie ir jaučiasi valdomi ar kontroliuojami.

Ar valdžios ir kontrolės santykiai yra smurtiniai santykiai?

18 ir 19 lentelėse matėme, kiek besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų ir vaikų jaučiasi valdomi ir kontroliuojami savo partnerių. Todėl labai svarbu sužinoti, ar tokius santykius jie laiko smurtiniais. Respondentų nuomonė pateikta 20 ir 21 lentelėse.

20 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose, %

Santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas

Privalo partneriui (-ei) atsiskaityti kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	46,2	43,0	50,3	52,3
Vengia kalbėti temomis, kurios gali supykdyti partnerį (-ę)	61,5	43,0	68,6	66,3
Bijo savo partnerio (-ės)	92,1	60,5	94,7	93,0
Priima visus sprendimus	56,0	36,0	60,9	61,6
Nuomonė ir pasiekimai yra svarbesni nei kito	61,8	32,6	66,9	72,1
Neleidžia turėti asmeninių pomėgių ir būti savimi	82,8	55,8	87,6	89,5
Dėl visko kaltina kitą	77,9	81,6	69,2	73,3
Draudžia susitikti su draugais ar kitaip riboja bendravimą	80,1	52,3	84,6	89,5
Kontroliuoja, kaip kitas turi atrodyti ir ką gali rengtis	80,2	48,8	80,5	86,0

21 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose, %

Santykiai yra smurtiniai, kai vienas (-a) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Privalo partnerei (-iui) atsiskaityti kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	45,6	40	48,9	52,4
Vengia kalbėti temomis, kurios gali supykdyti partnerį (-ę)	62,8	40	63,8	66,7
Bijo savo partnerės (-io)	89,1	60	97,9	81
Priima visus sprendimus	54,7	40	63,8	52,4
Nuomonė ir pasiekimai yra svarbesni nei kito	61,4	45	74,5	52,4
Neleidžia turėti asmeninių pomėgių ir būti savimi	82,5	70	89,4	81
Dėl visko kaltina kitą	84,9	70,0	70,8	76,2
Draudžia susitikti su draugais ar kitaip riboja bendravimą	75,4	55	87,2	76,2
Kontroliuoja, kaip kitas turi atrodyti ir ką gali rengtis	75,1	55	87,2	76,2

Romantinius santykius, kuriuose pasireiškia valdžios ir kontrolės apraiškos, dauguma laiko smurtiniais. Daugiausiai respondentų, ir merginų ir vaikinių, laiko smurtiniais, jei viena(s) partneris bijo kito. Taip pat virš 80 % merginų ir virš 75 % vaikinių (išskyrus besimokančias ir besimokančius profesinio mokymo įstaigose) santykius laiko smurtiniais, jei viena(s) partnerė (-is) kitam neleidžia turėti savo pomėgių, būti savimi, draudžia susitikti su draugais ir kitaip

riboja bendravimą bei kontroliuoja, kaip ir ką kita(s) turi rengtis. Mažiausiai atpažįstančių smurtą romantiniuose santykiuose, kai viena(s) partnerė (-is) turi kitai (-am) atsiskaityti, kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia. Paradoksaliau, tačiau pagal 18 ir 19 lentelėse esančius duomenis matyti, kad jaunuolių grupės dažniausiai patenka būtent į tokias situacijas. Taip pat besimokančios ir besimokantys profesinio mokymo įstaigose mažiausiai atpažįsta smurtines situacijas, tačiau dažniausiai į jas patenka. Galima daryti prielaidą, kad respondentai į šias situacijas patenka dėlto, kad negeba atpažinti smurto valdžios ir kontrolės apraiškų romantiniuose santykiuose.

Kadangi dauguma merginų ir vaikynų atpažįsta smurtą romantiniuose santykiuose, todėl norėdami nustatyti, ar yra nuomonių skirtumai tarp gyvenančių skirtingo dydžio miestuose jaunuolių, išskyrėme vieną teiginį, kuris sulaukė mažiausiai pritarimo. Panagrinėkime kaip išsiskyrė ar sutapo besimokančiųjų vidurinėse mokyklose ar gimnazijose nuomonės dėl teiginio, kad santykiai yra smurtiniai, kuomet vienas iš partnerių privalo atsiskaityti kitam kur eina, su kuo susitinka ar ką veikia (22 lentelė).

22 lentelė. Besimokančių vidurinėje mokykloje ir gimnazijoje merginų ir vaikynų nuomonė apie valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose pagal gyvenamąją vietą, %

Pritaria, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	Didmiestis	Miestas	Miestelis
Privalo partneriui (-ei) atsiskaityti kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	Merginos	53,2	42,4	44,0
	Vaikinai	47,0	47,6	42,2

Merginų nuomonės dėl atsiskaitymo partneriui, kur eina ir ką veikia, skiriasi priklausomai nuo gyvenamosios vietos: to kaip smurtinio elgesio romantiniuose santykiuose nevertina mažiau nei pusė merginų, gyvenančių didmiestyje (46,8 %), ir daugiau nei pusė gyvenančių mieste (57,6 %) ir miestelyje (56 %). Šis **ryšys statistiškai reikšmingas**. Tačiau tarp skirtingose vietovėse gyvenančių vaikynų nuomonės skirtumų praktiškai nėra.

Pažiūrėkime, ar skiriasi jaunesnių ir vyresnių merginų ir vaikynų požiūris į valdžios ir kontrolės apraiškas. Išskyrėme tą patį vieną teiginį (23 lentelė).

23 lentelė. Skirtingo amžiaus merginų ir vaikynų nuomonė apie valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose pagal amžių, %

Pritaria, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	16–18 m.	19–22 m.
Privalo partneriui (-ei) atsiskaityti kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia	Merginos	44,9	51,6
	Vaikinai	45,3	47,7

Daugiau nei pusė 19–22 metų merginų (51,6 %) tokį elgesį laiko smurtiniu romantiniuose santykiuose, tačiau jaunesnėje amžiaus grupėje tokių mažiau beveik septyniais procentais (44,9 %). **Šis skirtumas statistiškai reikšmingas.**

Nepriklausomai nuo amžiaus ir gyvenamosios vietos dauguma vaikinių privalomo atsiskaitymo partnerei apie tai, kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia, nelaiko smurtiniais santykiais. Miesteliuose gyvenantys vaikinai labiausiai nepitaria teiginiiui, kad tai yra smurtiniai santykiai. Tačiau vaikinių nuomonės skirtumai statistiškai nereikšmingi.

Psichologinės prievartos apraiškos romantiniuose santykiuose

Romantiniuose santykiuose partneriai patiria nepageidaujamų veiksmų, kuriuos galima laikyti smurtiniais. Respondentų klausėme, ar per paskutinius 12 mėnesių jie yra susilaukę tokių veiksmų iš savo romantinių partnerių. Jų atsakymai pateikti 24 ir 25 lentelėse.

24 lentelė. Besimokančios įvairiose mokymo įstaigose merginos, iš savo partnerio (-ės) romantiniuose santykiuose sulaukę nepageidaujamų veiksmų, per paskutinius 12 mėn., %

Partneris (-ė) romantiniuose santykiuose	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Pravardžiavo ar įžeidinėjo ją	18,1	12,6	20,1	19,8
Juokėsi iš jos išvaizdos	10,7	8	8,9	11,6
Žemino ir kritikavo ją prie kitų žmonių	9,6	10,3	10,5	10,5
Nuolat teigė, kad ji flirtuoja su kitais ir yra neištikima, nors tai netiesa	16,2	12,6	16	7,0
Jai norint nutraukti santykius, grasino pakenkti jos reputacijai, pakelti prieš save ranką	6,4	9,2	5,9	5,8
Gadino jos daiktus, atėmė pinigus ar padarė kitos materialinės žalos	3,2	6,9	3,0	3,5
Žiauriai elgėsi su jos augintiniais (katėmis, šunimis, žiurkėnais ar kita)	2,1	3,4	0	3,5

25 lentelė. Besimokantys įvairiose mokymo įstaigose vaikinai, iš savo partnerės (-io) romantiniuose santykiuose sulaukę nepageidaujamų veiksmų, per paskutinius 12 mėn., %

Partneris (-ė) romantiniuose santykiuose	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Pravardžiavo ar įžeidinėjo jį	17,5	20	31,3	4,8
Juokėsi iš jo išvaizdos	9,8	15	20,8	4,8

Žemino ir kritikavo jį prie kitų žmonių	8,8	35	18,8	4,8
Nuolat teigė, kad jis flirtuoja su kitais ir yra neištikimas, nors tai netiesa	16,1	25	12,5	9,5
Jam norint nutraukti santykius, grasino pakenkti jo reputacijai, pakelti prieš save ranką	6,3	10	6,3	4,8
Gadino jo daiktus, atėmė pinigų ar padarė kitos materialinės žalos	3,9	10	4,2	4,8
Žiauriai elgėsi su jo augintiniais (katėmis, šunimis, žiurkėnais ar kita)	2,1	10	-	4,8

Nepageidaujamų veiksmų, kurie gali būti pavadinti smurtiniais, merginos ir vaikinai susilaukia ne dažnai, dažniausiai tai būna vienas kito įžeidinėjimai ar pravardžiavimas. Tokių veiksmų susilaukia iki penktadalio merginų ir iki trečdaliao vaikinų. Antroje vietoje – nuolatiniai priekaištai, kad partnerė (-is) yra neištikimas, nors tai netiesa. Reikia atkreipti dėmesį, kad žodinių smurtinių veiksmų dažniausiai susilaukia kolegijose besimokantys vaikinai.

Nuostatos apie psichologinę prievartą romantiniuose santykiuose

26 ir 27 lentelėse pateikti psichologinės prievartos pavyzdžiai. Respondentų klausėme ar jie laiko tokius santykius smurtiniais.

26 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie smurtinius romantinius santykius, %

Santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Pravardžiuoja ar įžeidinėja kitą	71,9	55	81,3	76,2
Norint kitai (-am) nutraukti santykius, grasina pakenkti jo(s) reputacijai, pakelti prieš save ranką	90,9	75	91,7	90,5
Juokiasi iš kito išvaizdos	61,1	45	72,9	61,9
Žemina ir kritikuoja partnerę (-į) prie kitų žmonių	84,9	75	91,7	81
Nuolat teigia, kad partnerė (-is) flirtuoja su kitais ir yra neištikima(s), nors tai netiesa	69,5	70	83,3	76,2
Gadina kito daiktus, atima pinigų ar padaro kitą materialinę žalą	86	75	95,8	81

Žiauriai elgiasi su kito augintiniais (katėmis, šunimis, žiurkėnais, ar kt.)	86	60	91,7	85,7
--	----	----	------	------

27 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie smurtinius romantinius santykius, %

Santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Pravardžiuoja ar įžeidinėja kitą	92,3	58,6	95,3	97,7
Norint kitai (-am) nutraukti santykius, grasina pakenkti jo(s) reputacijai, pakelti prieš save ranką	68,3	46,0	71,0	75,6
Juokiasi iš kito išvaizdos	73,5	62,1	73,4	83,7
Žemina ir kritikuoja partnerę (-į) prie kitų žmonių	87,8	60,9	92,3	94,2
Nuolat teigia, kad partnerė (-is) flirtuoja su kitais ir yra neištikima(s), nors tai netiesa	71,7	44,8	78,1	79,1
Gadina kito daiktus, atima pinigus ar padaro kitą materialinę žalą	90,6	59,8	93,5	95,3
Žiauriai elgiasi su kito augintiniais (katėmis, šunimis, žiurkėnais, ar kt.)	89,4	55,2	94,1	94,2

Psichologinio smurto pavyzdžiai sunkiau atpažįstami nei fizinio smurto, tačiau vaikinai labiau linkę pripažinti psichologinę prievartą. Tiek merginų, tiek vaikinių grupėse labiausiai išsiskiria profesinių mokyklų moksleivių nuostatos, nes beveik dvigubai didesnė jų dalis, lyginant su kitur besimokančiais, psichologinės prievartos pavyzdžių nelaiko smurtu. Pravardžiavimą ir įžeidinėjimą daugiau vaikinių nei merginų vertina kaip smurtą. Tai nurodė 92,3 % vaikinių, besimokančių vidurinėse ir gimnazijose, ir 71,9 % merginų, 95,3 % vaikinių ir 81,3 % merginų kolegijose, taip pat 97,7 % vaikinių bei 76,2 % merginų, studijuojančių universitetuose, ir tik 58,6 % vaikinių ir 55 % merginų, besimokančių profesinėse mokyklose. Tačiau tai, kad vienam iš partnerių norint nutraukti santykius, kita(s) grasina pakenkti reputacijai ar pakelti prieš save ranką, apie ketvirtadalį daugiau merginų nei vaikinių laiko smurto apraiška.

Kadangi dauguma merginų ir vaikinių atpažįsta psichologinį smurtą romantiniuose santykiuose, nuomonių skirtumo palyginimui vėl parinkome psichologinio smurto apraišką, kurią merginos ir vaikinai mažiausiai atpažįsta. 28 lentelėje pateikta besimokančiųjų mokyklose ir gimnazijose nuomonė apie tai, ar vienas kito pravardžiavimas ir įžeidinėjimas yra smurtinių santykių apraiška.

28 lentelė. Besimokančių vidurinėse mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių nuomonė apie psichologinio smurto apraiškas romantiniuose santykiuose, pagal gyvenamą vietą, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	Didmiestis	Miestas	Miestelis
Pravardžiuoja ar įžeidinėja kitą	Merginos	77,3	71,2	72,9
	Vaikinai	77,1	69,6	69,7

29 lentelė. Skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių nuomonė apie psichologinio smurto apraiškas romantiniuose santykiuose, pagal amžių, %

Santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	16–18 m.	19–22 m.
Pravardžiuoja ar įžeidinėja kitą	Merginos	71,4	78,6
	Vaikinai	70,4	77,6

Čia taip pat matome, kad pravardžiovimą ir įžeidinėjimą daugelis merginų ir vaikinių laiko smurtiniais santykiais, daugiau jų priklauso vyresnio amžiaus grupei ir gyvena didmiestyje. Tačiau skirtumas **statistiškai reikšmingas** tik tarp skirtingo amžiaus vaikinių.

Smurto patirtis romantiniuose santykiuose paskutiniiais 12 mėnesių

Respondentų klausėme apie jų turėtą smurto romantiniuose santykiuose patirtį neseniai, t. y. per paskutinius 12 mėnesių atsakymai į šiuos klausimus pateikti 30 ir 31 lentelėse.

31 lentelė. Besimokančios įvairiose mokymo įstaigose merginos, iš savo partnerio (-ės) romantiniuose santykiuose sulaukę smurtinių veiksmų per paskutinius 12 mėn., %

Partneris (-ė) romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn.	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Ją mušė, kumščio, spardė	4,9	8,0	3,6	2,3
Ją žnaibė, stumdė, tampė už drabužių, plaukų ar kitų kūno vietų	12,5	8,0	7,7	12,8
Bandė smaugti, skandinti, nudeginti	3,1	3,4	1,2	1,2
Grasino peiliu ar kitu aštriu daiktu	2,0	5,7	0,6	1,2
Pavojingai vairavo ar kūrė kitas situacijas, kurioms esant jautėsi nesaugiai	5,7	10,3	10,7	9,3
Po smurtinio epizodo partneris (-ė) neigė prieš ją smurtavęs (-usi)	4,5	6,9	3,6	5,8

32 lentelė. Besimokantys įvairiose mokymo įstaigose vaikinai, iš savo partnerio (-ės) romantiniuose santykiuose sulaukę nepageidaujamų veiksmų, per paskutinius 12 mėn., %

Partneris (-ė) romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn.	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
Jį mušė, kumščiuavo, spardė	5,6	20	4,2	4,8
Jį žnaibė, stumdė, tampė už drabužių, plaukų ar kitų kūno vietų	13,7	30	14,6	4,8
Bandė smaugti, skandinti, nudeginti	3,9	10	4,2	4,8
Grasino peiliu ar kitu aštriu daiktu	2,5	5	2,1	4,8
Pavojingai vairavo ar kūrė kitas situacijas, kurioms esant jautėsi nesaugiai	7,7	15	8,3	4,8
Po smurtinio epizodo partnerė (-is) neigė prieš jį smurtavusi (-ęs)	4,6	20	2,1	4,8

Daugiausia smurtinės patirties paskutiniais metais turėjo profesinio mokymo įstaigose besimokančios merginos ir vaikinai, ir beveik dvigubai daugiau vaikinų nurodė turėję tokios patirties. Jei lyginti merginas ir vaikus nepriklausomai nuo mokymosi įstaigos, tai didžiausia dalis jų buvo žnaibomi, stumdomi, tampomi. Mažiausia dalis patyrė brutaliausią iš paminėtų smurtinių veiksmų – bandymą smaugti, skandinti, nudeginti, jiems buvo grasinama peiliu ar kitu aštriu daiktu.

Smurtinių veiksmų atpažinimas

Norėjome sužinoti besimokančių merginų ir vaikinų nuomonę apie tai, kokį romantiškus partnerių elgesį laiko smurtiniu. Jų nuomonė pateikta 33 ir 34 lentelėse.

33 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie smurtinius santykius, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai vienas (-a) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
...kitą muša, kumščiuoja, spardo	93,0	94,6	95,9	93,3
...kitą žnaibo, stumdo, tampo už drabužių, plaukų ar kitų kūno vietų	84,0	78,4	82,0	73,3
... bando smaugti, skandinti, nudeginti	92,8	94,6	96,7	93,3
... grasina peiliu ar kitu aštriu daiktu	93,7	91,9	94,3	93,3

... pavojingai vairuoja ar sukuria situacijas, kuriose kitas jaučiasi nesaugiai	84,0	83,8	82,0	84,4
... po smurtinio veiksmo neigia smurtavęs (-usi)	91,2	89,2	91,8	84,4

34 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie smurtinius santykius, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
...kitą muša, kumščiuoja, spardo	97,5	94,7	97,1	78,6
...kitą žnaibo, stumdo, tampo už drabužių, plaukų ar kitų kūno vietų	76,4	94,7	77,1	64,3
... bando smaugti, skandinti, nudeginti	94,3	94,7	97,1	85,7
... grasina peiliu ar kitu aštriu daiktu	96,2	100	97,1	92,9
... pavojingai vairuoja ar sukuria situacijas, kuriose kitas jaučiasi nesaugiai	88,5	94,7	94,3	78,6
... po smurtinio veiksmo neigia smurtavusi (-ęs)	93,0	89,5	91,4	78,6

Reikšmingų skirtumų nei tarp merginų, nei tarp vaikinių dėl smurtinių santykių atpažinimo nėra, išskyrus tai, kad profesinio mokymo įstaigose besimokančios merginos šiek tiek mažiau nei vaikinai atpažįsta smurtinį elgesį, ypač susijusį su žnaibymu, stumdymu ar pavojingu vairavimu bei kitų nesaugių situacijų kūrimu. Dauguma merginų ir vaikinių smurtiniu elgesiu laiko bandymą smaugti, skandinti, nudeginti, bei grasinimą peiliu ar kitu aštriu daiktu, o mažiausia jų dalis smurtiniu laiko žnaibymą, stumdymą ar tampymą. Vėlgi, mažiausiai smurtiniais veiksmais romantiniuose santykiuose laikomi tie, kurių patiriama dažniausiai, tai gali rodyti smurtinio elgesio apraiškų normalizavimą. Kadangi visus smurtinius veiksmus absoliuti dauguma merginų ir vaikinių pripažino smurtiniais, nėra prasmės ieškoti skirtumų tarp gyvenančių skirtingose vietovėse ar skirtingo amžiaus respondentų.

Seksualinės prievartos romantiniuose santykiuose patirtis

Panagrinėkime kokias nepageidaujamas seksualines patirtis romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn. yra patyrę respondentai (35 ir 36 lentelės).

35 lentelė. Besimokančios įvairiose mokymo įstaigose merginos, patekusios į nepageidaujamas situacijas su savo partneriu (-e) romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn., %

Partneris (-ė) romantiniuose santykiuose	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... lietė ją taip, kad jai buvo nemalonu	12,1	9,2	12,4	12,8
... vertė jaustis nejaukiai atsisakant turėti intymių santykių	12,0	9,2	20,7	16,3
... įkalbėjo turėti intymių santykių, kai ji nebuvo tam pasirengusi	9,4	10,3	22,5	15,1
... vertė žiūrėti pornografinio turinio medžiagą ir / ar atkartoti joje matomus vaizdus ar scenas	2,8	5,7	-	1,2
... intymių santykių metu sukėlė skausmą ar kitaip neatsižvelgė į jos poreikius	5,4	6,9	5,9	-

36 lentelė. Besimokantys įvairiose mokymo įstaigose vaikinai, patekę į nepageidaujamas situacijas su savo partnere romantiniuose santykiuose per paskutinius 12 mėn., %

Partnerė (-is) romantiniuose santykiuose	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... lietė jį taip, kad jam buvo nemalonu	12,3	20,0	10,4	14,3
... vertė jaustis nejaukiai atsisakant turėti intymių santykių	14,0	20,0	18,8	23,8
... įkalbinėjo turėti intymių santykių, kai jis nebuvo tam pasirengęs	9,5	25	16,7	9,5
... vertė žiūrėti pornografinio turinio medžiagą ir / ar atkartoti joje matomus vaizdus ar scenas	3,2	10	-	4,8
... intymių santykių metu jam sukėlė skausmą ar kitaip neatsižvelgė į jo poreikius	6,7	25	2,1	9,5

Kolegijų studentės daugiausiai yra patekusios į seksualinio pobūdžio nepageidaujamas situacijas romantiniuose santykiuose. Tarp merginų, besimokančių profesinėse mokyklose,

didžiausia dalis nurodė, kad turėjo intymių santykių, kai to nenorėjo – net 22,5 %, palyginus su 15,1 % universitetų studentų ir 10,3 % profesinių mokyklų moksleivių. Jeigu Lietuvoje seksualiniai nusikaltimai būtų grindžiami sutikimo nebuvimu, tuomet toks elgesys prieš jas būtų kriminalinis nusikaltimas. Antroje vietoje pagal dažniausiai patiriamas nepageidaujamas situacijas yra tokios, kuomet merginos jautėsi nejaukiai dėl to, kad atsisakė intymiai santykiuoti. Visose merginų grupėse, išskyrus universitetų studentes, yra dalis merginų, kurios patyrė skausmą ar buvo neatsižvelgta į jų poreikius intymių santykių metu.

Jei lygintume tik vidurinių ir gimnazijų moksleivius patirtį pagal lytį, tai patirtis skiriasi nežymiai. Tačiau lyginant kitose mokslo įstaigose besimokančių merginų atsakymus su vaikinių, pastarųjų žymiai daugiau nurodė turintys nepageidaujamą seksualinę patirtį romantiniuose santykiuose. Daugiausiai tokios patirties turi besimokantys profesinėse mokyklose (36 lentelė), šioje grupėje lyginant su kitomis vaikinių grupėmis buvo beveik tris kartus daugiau tokių, į kurių poreikius neatsižvelgė ar intymių santykių metu jiems buvo sukeltas skausmas.

Smurtinių seksualinių veiksmyų romantiniuose santykiuose atpažinimas

Dauguma respondentų atpažįsta smurtinius seksualinius veiksmus romantiniuose santykiuose (37 ir 38 lentelės).

37 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie smurtinius romantinius santykius, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... liečia kitą taip, kad jai (jam) nemalonu	85,6	69,0	87,6	88,4
... verčia kitą jaustis nejaukiai atsisakant turėti intymių santykių	82,7	54,0	81,7	88,4
... įkalbinėja turėti intymių santykių, kai kita nėra tam pasirengęs (-usi)	87,1	58,6	91,1	94,2
... verčia žiūrėti pornografinio turinio medžiagą ir / ar atkartoti joje matomus vaizdus ar scenas	87,1	57,5	85,8	93,0
... intymių santykių metu kitam sukelia skausmą ar kitaip neatsižvelgė į kito poreikius	90,7	62,1	95,3	95,3

38 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie smurtinius romantinius santykius, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... liečia kitą taip, kad jai (jam) nemalonu	86,3	65	79,2	81
... verčia kitą jaustis nejaukiai atsisakant turėti intymių santykių	82,6	75	87,5	71,4
... įkalbinėjo turėti intymių santykių, kai kita nėra tam pasirengęs (-usi)	86	70	89,6	81
... verčia žiūrėti pornografinio turinio medžiagą ir / ar atkartoti joje matomus vaizdus ar scenas	86	70	89,6	76,2
... intymių santykių metu kitam sukelia skausmą ar kitaip neatsižvelgė į kito poreikius	89,1	65	87,5	85,7

Tarp merginų ir vaikų nėra reikšmingų skirtumų tarp to, kokius seksualinius veiksmus laiko smurtiniais romantiniuose santykiuose. Jei tarp merginų studentės geriausiai, o profesinėse mokyklose besimokančios merginos prasčiausiai atpažįsta smurtinius santykius, tai tarp vaikų išsiskiriančios grupės pagal mokslo įstaigą nėra, išskyrus tai, kad tarp profesinėse mokyklose besimokančių merginų ir vaikų yra mažiausia dalis pateiktus santykių apibūdinimus laikančių smurtiniais. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kolegijų studentės ne tik geriausiai atpažįsta seksualinės prievartos veiksmus, bet tarp jų yra dažniausiai jų patyrusių (35 lentelė). Kadangi absoliuti dauguma merginų ir vaikų atpažįsta seksualinę prievartą romantiniuose santykiuose, ieškoti nuomonės skirtumų tarp skirtingo amžiaus ar gyvenančių įvairaus dydžio gyvenančių respondentų nėra prasmės.

Kibernetinio smurto patyrimas

Kibernetinis smurtas geometrine progresija paplito pastarajame dešimtmetyje ir turi labai daug formų, kurios neturi aiškios terminologijos lietuvių kalba bei aiškių, visuomenei suprantamų apibrėžimų. Todėl apklausa siekta įvertinti, kiek besimokantys susiduria su kibernetiniu smurtu ir jį atpažįsta. Panagrinėkime įvairiose mokymo įstaigose besimokančių respondenčių merginų (39 lentelė) ir vaikų (40 lentelė) kibernetinio smurto patirtį.

39 lentelė. Besimokančios įvairiose mokymo įstaigose merginos, per paskutinius 12 mėn. iš savo partnerio (-ės) romantiniuose santykiuose sulaukusios nepageidaujamų veiksmų kibernetinėje erdvėje, %

Iš savo romantinių santykių partnerio (-ės)	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas

... sulaukė prašymų atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų	18,2	14,9	18,9	24,4
... sulaukė neigiamų komentarų po savo žinute ar įrašu	9,1	6,9	5,3	2,3
... gavo pornografinių nuotraukų ar įrašų	14,3	11,5	10,1	11,6
... sulaukė pasikartojančių grasinimų telefonu ar žinutėmis socialiniuose tinkluose	6,0	6,9	2,4	2,3
... be jos sutikimo dalinosi jų intymiomis nuotraukomis ir / ar įrašais su kitais žmonėmis	2,7	8	0,6	-

40 lentelė. Besimokantys įvairiose mokymo įstaigose vaikinai, per paskutinius 12 mėn. iš savo partnerės (-io) romantiniuose santykiuose sulaukė nepageidaujamų veiksmų kibernetinėje erdvėje, %

Iš savo romantinių santykių partnerės (-io)	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... sulaukė prašymų atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų	19,3	30	25	38,1
... sulaukė neigiamų komentarų po savo žinute ar įrašu	7	25	2,1	14,3
... gavo pornografinių nuotraukų ar įrašų	13,3	25	20,8	14,3
... sulaukė pasikartojančių grasinimų telefonu ar žinutėmis socialiniuose tinkluose	4,2	20	4,2	4,8
... be jo sutikimo dalinosi jų intymiomis nuotraukomis ir / ar įrašais su kitais žmonėmis	3,5	15	-	4,8

Ir merginos, ir vaikinai yra patyrę nepageidaujamų veiksmų kibernetinėje erdvėje nuo savo romantinio partnerio. Nepriklausomai nuo mokslo įstaigos, daugiau vaikinių nei merginų nurodė patyrę kibernetinį smurtą romantiniuose santykiuose. Pažvelkime detaliau: daugiausiai respondentų yra patyrę prašymų atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų arba patys gavo pornografinių nuotraukų; tokių prašymų sulaukė daugiau vaikinių nei merginų.

Daugiausia merginų ir vaikinių, kurių intymiomis nuotraukomis ir / ar įrašais buvo dalinamasi su kitais žmonėmis (atitinkamai 8 % ir 15 %) yra tarp besimokančių profesinėse mokyklose. Universiteto studentės bei kolegijose studijuojantys vaikinai tokios patirties iš viso nenurodė.

Vaikinių, daugiausiai patyrusių kibernetinio smurto nuo romantinės (-io) partnerės (-io), yra tarp besimokančių profesinėse mokyklose, tik prašymų atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų daugiau sulaukė universitetuose studijuojantys vaikinai – 38,1 %. Merginų smurtinė patirtis nepriklauso nuo to, kur mokosi.

Kibernetinio smurto atpažinimas

Panagrinėkime, kaip besimokantys įvairiose mokymo įstaigose respondentai atpažįsta kibernetinį smurtą (41 ir 42 lentelės).

41 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose merginų nuomonė apie smurtinius romantinius santykius kibernetinėje erdvėje, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... prašo atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų	55,4	54,0	52,7	43,0
... rašo neigiamus komentarus po kito žinute ar įrašu	75,2	52,9	81,1	76,7
... siunčia kitam pornografines nuotraukas ar įrašus	64,6	50,6	66,3	58,1
... dažnai grasina telefonu ar žinutėmis bendravimo platformose	90,5	65,5	94,1	96,5
... be jos sutikimo dalinasi kito intymiomis nuotraukomis ir / ar įrašais su kitais žmonėmis	87,4	55,2	92,3	94,2

42 lentelė. Besimokančių įvairiose mokymo įstaigose vaikinių nuomonė apie smurtinius romantinius santykius kibernetinėje erdvėje, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Vidurinė mokykla, gimnazija	Profesinio mokymo įstaiga	Kolegija	Universitetas
... prašo atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų	53,3	60	35,4	42,9
... rašo neigiamus komentarus po kito žinute ar įrašu	74	50	81,3	57,1
... siunčia kitam pornografines nuotraukas ar įrašus	64,9	50	58,3	57,1
... dažnai grasina telefonu ar žinutėmis bendravimo platformose	88,4	70	91,7	85,7
... be jo sutikimo dalinasi kito intymiomis nuotraukomis ir / ar įrašais su kitais žmonėmis	85,6	60	93,8	81

41 lentelė rodo, kad daugiausiai merginų, nepriklausomai nuo to kur mokosi, smurtiniu elgesiu laiko grasinimus telefonu ar žinutėmis bendravimo platformose (daugiausia tokių universitetuose - 96,5 %, mažiausiai tarp profesinių mokymo įstaigų moksleivių – 65,5 %), bei be sutikimo dalinimąsi intymiomis nuotraukomis ar vaizdo įrašais su kitais žmonėmis (daugiausia tokių universitetuose - 94,2 %, mažiausiai tarp profesinių mokymo įstaigų moksleivių – 55,2 %). Tokios pačios nuomonės yra ir dauguma vaikinių, kurie smurtiniu elgesiu laiko grasinimus telefonu ar žinutėmis bendravimo platformose (daugiausia tokių kolegijose – 93,8 %, mažiausiai tarp profesinių mokyklų moksleivių– 70 %), bei be sutikimo dalinimąsi intymiomis nuotraukomis ar vaizdo įrašais su kitais žmonėmis (daugiausia tokių kolegijose - 93,8 %, mažiausiai tarp profesinių mokyklų moksleivių– 60 %) (42 lentelė).

Tačiau prašymus atsiųsti tokių nuotraukų ar įrašų smurtiniais santykiais laiko mažiausia dalis merginų, išskyrus besimokančias profesinėse mokyklose. Galime daryti prielaidą, kad dėl šios priežasties daugiau vaikinių nei merginų nurodė patyrę tokią prievartą (39 ir 40 lentelės). Tuo pačiu tai rodo, kad tiek merginos, tiek vaikinai neįvertina galimo pavojaus, kad tokie įrašai bus paviešinti kitiems asmenims.

Skirtinguose miestuose ir skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių nuomonės skirtumų apie kibernetinio smurto apraiškas romantiniuose santykiuose analizei parinkome du teiginius, kurie sulaukė mažiausiai pritarimo, kad tai yra smurtiniai santykiai (43 ir 44 lentelės).

43 lentelė. Besimokančių vidurinėse mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių nuomonė apie smurtinius romantinius santykius kibernetinėje erdvėje, pagal gyvenamą vietą, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	Didmiestis	Miestas	Miestelis
Prašo atsiųsti intymių nuotraukų ar įrašų	Merginos	51,8	53,1	61,9
	Vaikinai	50,6	50,5	59,6
Siunčia kitam pornografines nuotraukas ar įrašus	Merginos	60,1	66,9	65,6
	Vaikinai	61,4	62,1	70,7

Daugiau kaip pusė merginų ir vaikinių, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietovės, romantinių partnerių prašymus atsiųsti intymių nuotraukų ar įrašų laiko smurtiniais. Daugiausiai šiuos prašymus smurtiniais laikančių merginų yra tarp miestelių gyventojų. Šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Tarp miestelių gyventojų vaikinių taip pat daugiausia laikančių šiuos prašymus smurtiniais, bet skirtumas nuo kitose vietovėse gyvenančių jaunuolių nuomonės nėra statistiškai reikšmingas.

Daugiau nei 60 % merginų ir vaikinių, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos, mano, kad pornografinių įrašų siuntimas partneriui (-ei) yra smurtinių santykių apraiška.

44 lentelė. Skirtingo amžiaus merginų ir vaikinių nuomonė apie smurtinius romantinius santykius kibernetinėje erdvėje, pagal amžių, %

Sutinka, kad santykiai yra smurtiniai, kai viena(s) iš partnerių	Lytis	16-18	19-22
Prašo atsiųsti intymių nuotraukų ar įrašų	Merginos	54,7	52,5
	Vaikinai	55,1	40,2
Siunčia kitam pornografines nuotraukas ar įrašus	Merginos	62,6	65,8
	Vaikinai	65,1	57,0

Kaip minėta, prašymus atsiųsti intymių nuotraukų ar įrašų daugiau kaip pusė merginių ir jaunesnių, 16–18 m. amžiaus grupei priklausančių vaikinių laiko smurtiniais. Tarp jaunesnių merginų taip pat daugiau laikančių tokius prašymus smurtiniais. **Šie abu skirtumai statistiškai reikšmingi.**

Pornografinių nuotraukų ar įrašų siuntimą kitam daugiau kaip 60 % merginų vertina kaip smurtinį elgesį nepriklausomai nuo amžiaus. Šiek tiek daugiau jaunesnių vaikinių nei vyresnių laikosi tokios pat nuomonės, tačiau skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Tačiau kuomet romantinis partneris ar partnerė prašo atsiųsti intymių nuotraukų ar įrašų, mažesnė merginų ir vaikinių dalis tai laiko smurtiniais santykiais. Dalinimasis įrašais abipusiu sutikimu nėra smurtas, tačiau reikėtų įvertinti pasekmes, kas galėtų nutikti su įrašais, kai susipykstama ar išsiskiriama su partneriais.

Išvados

Kiek mažiau nei pusė apklaustų respondentų yra patyrę fizinį smurtą. Tai rodo aukštą smurto paplitimą Lietuvos visuomenėje. Nesaugiausia vieta fizinio smurto požiūriu yra tėvų ar globėjų namai, nes didžiausia tikimybė patirti smurtą yra tėvų namuose (18,8 %) ir mokymo bei ugdymo įstaigose (14,3 %).

Apie trečdalis apklaustų besimokančiųjų turi seksualinės prievartos patyrimo. Didžiausia tikimybė patirti seksualinę prievartą yra nuo draugų ir pažįstamų (12,3 %), o taip pat ir nepažįstamų žmonių (9,4 %). Seksualinę prievartą merginos patiria dažniau nei vaikinai. Lyginant besimokančiųjų vidurinėse mokyklose ir gimnazijose merginų ir vaikinių seksualinės prievartos patyrimą, tokios prievartos nepatyrė 70,9 % merginų ir 86,7 % vaikinių. Taigi, skirtumas tarp merginų ir vaikinių beveik 16 %. Merginos dažniausiai patiria draugų ir pažįstamų bei nepažįstamų žmonių, o vaikinai – draugų, pažįstamų ir bendramokslių seksualinę prievartą.

Šiek tiek daugiau nei trečdaliui vaikinių ir apie ketvirtadaliui merginų, išskyrus profesinio mokymo įstaigų mokes, iš kurių tokį elgesį priima beveik pusė, atrodo priimtina apšaukti savo partnerę (-į), jei ji(s) nuolat ginčijasi, kabinėjasi ar nepagarbiai elgiasi.

Besimokantys kolegijose ar universitetuose vaikinai dažniau nei mokiniai galvoja, kad priimtina, jei vaikinai ragina merginą su juo lytiškai santykiuoti, kai jie draugauja.

Labiausiai jaunimas sutinka su stereotipu „Jei vaikinai (mergina) labai pavydi savo partnerės (-io), tai reiškia, kad ji(s) jam (-ai) tikrai rūpi“ – 41,1 % besimokančių vidurinėje mokykloje ar gimnazijoje merginų ir 35,1 % vaikinių, net 95 % besimokančių profesinio mokymo įstaigose vaikinių ir 70,1 % merginų laikosi šio stereotipo.

Mažiausiai jaunimas pasiduoda stereotipui, kad dažnai merginos yra pačios kaltos, jei vaikinai prieš jas naudoja smurtą. Tarp besimokančių vidurinėse mokyklose ar gimnazijose merginų taip galvoja tik 3,8 % ir 5,6 % vaikinių. Tarp besimokančių kolegijose vaikinių taip galvojančių iš viso nėra.

Jaunuoliai gana dažnai patenka į tokias situacijas, kai jų partneriai bando juos valdyti ir kontroliuoti. Dažniausiai pasitaikanti forma – kai partnerė (-is) reikalauja atsiskaityti, kur kita(s) eina, su kuo susitinka, ką veikia. Labiausiai šią kontrolę jaučia merginos, besimokančios kolegijoje, ir vaikinai, besimokantys profesinio mokymo įstaigose ir universitetuose.

Dauguma laiko smurtiniais tuos romantinius santykius, kuriuose pasireiškia valdžios ir kontrolės apraiškos. Daugiausiai merginų ir vaikinių, laiko smurtiniais, jei vienas partneris bijo kito. Taip pat virš 80 % merginų ir virš 75 % vaikinių, išskyrus besimokančias ir besimokančius profesinio mokymo įstaigose, santykius laiko smurtiniais, jei viena(s) partnerė (-is) kitam neleidžia turėti savo pomėgių, būti savimi, draudžia susitikti su draugais ir kitaip riboja bendravimą bei kontroliuoja, kaip ir ką kita(s) turi rengtis.

Mažiausiai respondentų reikalavimą atsiskaityti partneriui (-ei), kur eina, su kuo susitinka ir ką veikia, atpažįsta kaip smurto romantiniuose santykiuose apraišką.

Psichologinio smurto romantiniuose santykiuose pavyzdžiai sunkiau atpažįstami nei fizinio smurto, tačiau vaikinai labiau linkę pripažinti psichologinę prievartą. Tiek merginų, tiek vaikinių grupėse labiausiai išsiskiria profesinių mokyklų moksleivių nuostatos, nes beveik dvigubai didesnė jų dalis, lyginant su kitur besimokančiais, psichologinės prievartos pavyzdžių nelaiko smurtu.

Daugiau merginų nei vaikinių kontroliuojantį elgesį laiko prievarta, kai tuo tarpu vaikinai smurtu laiko pravardžiavimą ir įžeidinėjimą. Apie ketvirtadalį daugiau merginų nei vaikinių laiko smurtu tai, kad vienam iš partnerių, norint nutraukti santykius, kita(s) grasina pakenkti reputacijai ar pakelti prieš save ranką.

Beveik dvigubai daugiau vaikinių nei merginų nurodė turėję romantiniuose santykiuose tokios smurtinės patirties paskutiniaisiais metais. Lyginant merginų ir vaikinių pateiktus atsakymus, nepriklausomai nuo mokymosi įstaigos, tai didžiausia dalis jų buvo žnaibomi,

stumdomi, tampomi. Daugiausia smurtinės patirties paskutiniaisiais metais turėjo profesinėse besimokančios merginos ir vaikinai.

Mažiausiai smurtiniais veiksmais romantiniuose santykiuose laikomi tie, kurių patyrimas yra didžiausias.

Seksualiniai santykiai to nepageidaujant arba kaltė jų atsisakius yra paplitusi merginų tarpe, bet dar labiau tarp vaikinų, nors tarp besimokančių vidurinėse ir gimnazijose nėra esminio skirtumo tarp lyčių.

Kolegijų studentės ne tik geriausiai atpažįsta seksualinės prievartos veiksmus romantiniuose santykiuose, bet tarp jų yra didžiausia dalis jų patyrusių.

Nepriklausomai nuo mokslo įstaigos, daugiau apklaustų vaikinų nei merginų nurodė patyrę kibernetinio smurto romantiniuose santykiuose.

Daugiausiai besimokančiųjų yra sulaukę prašymų atsiųsti savo intymių nuotraukų ar įrašų arba patys gavo pornografinių nuotraukų, tokių prašymų sulaukė daugiau vaikinų nei merginų.

Nors daugiau merginų nei vaikinų, bet abi lytys, nepriklausomai nuo to kur mokosi, smurtiniu elgesiu laiko grasinimus telefonu ar žinutėmis bendravimo platformose bei be sutikimo dalinimąsi intymiomis nuotraukomis ar vaizdo įrašais su kitais žmonėmis.

Absoliuti dauguma merginų, ir vaikinų mato tris pagrindines priežastis, kodėl vyrai smurtauja prieš moteris: nes nori jas kontroliuoti, nes laiko save viršesniais už moteris ir todėl, kad būna paveikti alkoholio, narkotikų. Tačiau alkoholio ir narkotikų poveikis yra ne priežastys, o aplinkybės, kurios skatina smurtą.

Smurto apraiškas romantiniuose santykiuose dažniausiai atpažįsta panaši visų socialinių grupių merginų ir vaikinų dalis. Nėra reikšmingų skirtumų tarp gyvenančių įvairaus dydžio gyvenimo vietovėse vaikinų smurto atpažįstamumo. Reikšmingi skirtumai tarp merginų smurto atpažįstamumo yra tik dviem atvejais: miestų ir miestelių gyventojos dažniau atpažįsta valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose nei didmiesčių merginos ir miestelių gyventojos merginos dažniau atpažįsta kibernetinį smurtą nei miestų ir didmiesčių merginos.

Smurto atpažįstamumas dažniau skiriasi skirtingose amžiaus grupėse. Jaunesnės (16–18 m.) merginos pakantesnės nepriimtinau elgesiui romantiniuose santykiuose, jos labiau laikosi stereotipų, taip pat rečiau atpažįsta valdžios ir kontrolės apraiškas romantiniuose santykiuose. Jaunesni vaikinai rečiau nei vyresni atpažįsta psichologinį smurtą. Tačiau ir jaunesnės merginos, ir jaunesni vaikinai dažniau atpažįsta kibernetinį smurtą.

Literatūra:

Oficialiosios statistikos portalas: Informaciniai pranešimai spaudai. Smurtas artimoje aplinkoje. 2023-01-31. <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=10572074>